

FORORD

Denne fremstilling er udarbejdet af en arbejdsgruppe under FN-forbundets fred- og konfliktløsningsudvalg.

Formålet er at give læseren mulighed for at danne sig et overblik over konflikten i Nagorno-Karabakh, der eskalerede i 2020. Præsentationen giver læseren et indblik i de eksisterende problematikker i området og hjælper dermed til at sætte Nagorno-Karabakh tydeligere på dagsordenen i Danmark med en mulig efterfølgende diskussion af mulige, konstruktive løsninger.

Stor tak til alle, der har læst og kommenteret fremstillingen, herunder Finn Reske-Nielsen, formand for fred- og konfliktløsningsudvalget.

Marts 2021

Victoria Davidsen

Tovholder/Fred- og Konfliktløsningsudvalget

Nagorno-Karabakh: Fra fastfrosset konflikt til den 2. Nagorno-Karabakh-krig

Konflikten om Nagorno-Karabakh, der folkeretligt tilhører Aserbajdsjan, men historisk har haft armensk flertal, går over 30 år tilbage.

Aserbajdsjan ligger i den sydøstlige del af Kaukasus på grænsen mellem Europa og Asien. Landet erklærede sig selvstændigt fra Sovjetunionen den 30. august 1991.

Den første Nagorno-Karabakh krig

Den første Nagorno-Karabakh krig fandt sted i den lille enklave Nagorno-Karabakh i det sydvestlige Aserbajdsjan fra 1991 til 1994.

Konfliktens parter var etniske armeniere i Nagorno-Karabakh, støttet af Armenien, og Aserbajdsjan, støttet af Mujahedinerne.

I 1988 erklærede parlamentet i enklaven, at den ønskede at slutte sig til Armenien. Aserbajdsjan erklærede derimod, at Nagorno-Karabakh ikke skulle få lov til at fortsætte en selvstyreordning efter Sovjetunionens fald, som de havde haft under sovjetisk styre. Området var primært beboet af kristne armeniere, hvorfor regionen ønskede at løsrive sig fra Aserbajdsjan og tilslutte sig Armenien. Denne konflikt resulterede i krigsudbruddet mellem Aserbajdsjan og Armenien i vinteren 1991. I foråret 1992 okkuperede Armenien den såkaldte Lachin-korridor, hvilket er et landområde beliggende mellem Nagorno-Karabakh og Armenien.

Krigen kostede 30.000 mennesker livet og fordrev op mod 230.000 armeniere fra Aserbajdsjan og 800.000 aserbajdsjanere fra Armenien og Karabakh.

Dengang sørgede Rusland for, at få en våbenhvile forhandlet, hvilket de jure betød, at Nagorno-Karabakh forblev en del af Aserbajdsjan, mens området de facto forblev en selvstændig stat med egen regering, eget flag og egen valuta. Der blev dog ikke indgået en egentlig fredsftale mellem parterne.

Regionen har siden 1994 været plaget af Aserbajdsjanske trusler om at generobre de okkuperede territorier, hvorfor konflikten har været et potentielt risikofelt i Kaukasus-regionen. Der har ligeledes været adskillige mindre grænsetræfninger og regulære kampe mellem parterne i 2008, 2010, 2014 og i 2016.

Den anden Nagorno-Karabakh krig

Den anden Nagorno-Karabakh krig begyndte den 27. september 2020 som en bevæbnet konflikt, men eskalerede senere til en reel krig.

Konflikten blev afstedkommet af COVID-19-nedlukninger i foråret 2020, da både Aserbajdsjan og Armenien valgte at lukke ned, men de var uenige om, hvem af de to lande, der skulle bestemme over nedlukningen i Artsakh, der de facto er en uafhængig republik beliggende i regionen Nagorno-Karabakh.

Konflikten udviklede sig efter, at et missil blev affyret mod en bygning i Artsakhs hovedby, hvilket medførte en krigserklæring fra Armenien mod Aserbajdsjan.

Krigen sluttede den 10. november 2020, efter underskrivelse af en fredsftale mellem Armenien og Aserbajdsjan med Ruslands præsident, Vladimir Putin som mægler.

Med fredsftalen stoppede de militære kampe fra begge parter og der blev udvekslet krigsfanger. Derudover indebærer fredsftalen tilstedeværelse af russisk fredsbevarende styrker langs Nagorno-Karabakhs grænser de næste 5 år sammen med tyrkiske observatører i området. Aserbajdsjan beholder til gengæld de territorier, som landet har erobret.

Krigen har medført nedbrændte byer, døde og sårede og mange af mennesker på flugt. Der mangler stadig en nøjagtig opgørelse af tabene, men præsident Putin har oplyst, at over 4.000 mennesker er døde som følge af konflikten, over 8.000 er sårede og flere tusinde drevet på flugt.

Den politiske situation i regionen

Regionen har været plaget af politiske stridigheder i årevis. Situationen kompliceres af, at der er mange magter og kræfter med modsatrettede interesser i spil.

Rusland har hidtil været Armeniens allierede, men landet ønsker også at fastholde et godt forhold til Aserbajdsjan, der støttes af Tyrkiet.

Tyrkiet støtter derimod den syriske opposition i Syrien, mens Rusland støtter den syriske præsident, Bashar al-Asad. Derudover støtter Tyrkiet den libyske FN-anerkendte regering i Libyen, mens Rusland støtter oppositionen til regeringen.

Disse parter politiske interesser står dermed over for hinanden, selvom ingen af parterne er interesseret i konfliktens eskalering.

Rusland har som nævnt spillet en afgørende rolle i fredsforhandlingerne mellem Aserbajdsjan og Armenien.

EU har i samtlige sine udtalelser vedrørende konflikten understreget, at man støtter Minsk-processen og de multinationale fredsbevarende styrker i området, hvorom der blev truffet beslutning på OSCE-topmødet i Budapest i december 1994.

OSCE Minsk-gruppe

OSCE Minsk-gruppen blev oprettet i 1992 under den første Nagorno-Karabakh krig af det daværende CSCE. Gruppen ledes af Rusland, Frankrig og USA og har til formål at fremme fredelige forhandlinger mellem Aserbajdsjan og Armenien for at finde en

konstruktiv og fredelig løsning på konflikten over Nagorno-Karabakh.

Der har fra Minsk-gruppens side været adskillige mislykkede forsøg på at få parterne til at indgå en fredsftale.

I 2006 offentliggjorde Minsk-gruppens formandskab et forslag til principper for en løsning af konflikten. Det omfattede tilbagetrækning fra en del af de okkuperede territorier og en folkeafstemning om Nagorno-Karabakhs fremtidige status. Dette førte dog ikke til en egentlig fredsftale.

Minsk-gruppens forsøg på at finde en løsning har været hæmmet af de implicerede parters modsatrettede interesser, herunder fredsmægling og stormagtsinteresser.

I december 2020 opfordrede Minsk-gruppen parterne til at overholde den indgåede fredsftale og medvirke til at fremme fredsbevarende foranstaltninger, som bl.a. omfatter udveksling af krigsfanger og fri passage for nødhjælp, fødevarehjælp og humanitær bistand i samarbejde med de relevante internationale organisationer.

EU og dens medlemslande yder allerede en betydelig humanitær bistand, det er dog vigtigt, at bevare og genoprette den kulturelle og religiøse arv i og omkring Nagorno-Karabakh, idet den er truet fra begge sider.

FN's rolle i konflikten

Konflikten blev taget op i FN's sikkerhedsråd allerede i 1993. Der blev vedtaget fire resolutioner, hvor parterne blev opfordret til at indgå våbenhvile. I samme anledning fastslog Sikkerhedsrådet, at området Nagorno-Karabakh folkeretligt er en del af Aserba-

jdsjan. Dette blev genbekræftet i en resolution vedtaget af FN's generalforsamling i 2008.

Selvom situationen på nuværende tidspunkt fortsat er kritisk, er det i sidste ende et spørgsmål om at fastholde den indgåede fredsftale og udbedre skaderne efter krigen, ikke mindst på kulturelle og religiøse mindesmærker.

Adskillige vestlige lande samt internationale organisationer, herunder FN, ønsker en varig fredsløsning mellem Aserbajdsjan og Armenien, men hverken de vestlige lande eller FN har indtil nu medvirket til fredsftalen.